

Rusínska a slovenská Cirkev *sui iuris*

Jozafát V. Timkovič, OSBM

Každý, kto chce porozumieť a správne používať *Kódex Kánonov Východných Cirkví* (CCEO), nutne narazí na termín «Cirkev *sui iuris*». Tento termín je absolútne nový, oficiálne sa objavuje práve pri vyhlásení CCEO 18. októbra 1990.¹ *Kódex CCEO*, z výraznej vôle Najvyššieho Legislátora pápeža Jána Pavla II. začal platiť 1. októbra 1991. I keď už ubehlo temer šesť rokov, na Slovensku sa ešte neobjavil nijaký odborný článok podrobne pojednávajúci o problematike «Cirkvi *sui iuris*». Táto naša štúdia, sa teda chce pokúsiť o priekopnícko-pioniersku prácu.²

Prvý kánon CCEO hovorí:

«Kánony tohto Kódexu sa týkajú všetkých a len východných katolíckych Cirkví, výnimku tvoria tie kánony, ktoré sa týkajú vzťahov s latinskou Cirkvou, kde je to stanovené výrazne».³

Ako z textu hore uvedeného kánona jasne vyplýva, CCEO platí len a len pre «východné katolícke Cirkvi». Teda neplatí pre pravoslávnych,⁴ ktorí sa riadia svojim vlastným cirkevným právom,⁵ neplatí ani pre rímskokatolíkov (teda katolíkov latinskej Cirkvi), ktorí sa riadia taktiež svojim vlastným *Kódexom*.⁶ Pre rímskokatolíkov CCEO platí jedine v tých kánonoch, kde sa latinská Cirkev spomína výrazne.⁷

V ďalších kánonoch CCEO sa východné Cirkvi označujú ako Cirkvi *sui iuris*. Slová «*sui iuris*» sa dajú preložiť ako «vlastného práva» či v prispôbení na slovenský jazyk «s vlastným právom». Tieto východné Cirkvi *sui iuris* majú právo a povinnosť, čím skôr si definovať svoje vlastné partikolárne právo na báze svojej vlastnej tradície v rámci kánonov CCEO, kde sa na to výrazne odvoláva.⁸

Isus Christos je len jeden, a jeho mystické telo (Cirkev) je tiež len jedno.

To je dogmatická pravda a táto pravda bude platiť na večné veky. Ako potom rozumieť, že teraz katolícka Cirkev učí, že v jedinej katolíckej Cirkvi máme celé množstvo tzv. Cirkví *sui iuris*? V katolíckej Cirkvi nemáme viacej Cirkví, to by bol nezmysel avšak v katolíckej Cirkvi nateraz⁹ máme až 22 **partikolárnych** Cirkví *sui iuris* - a to už má logiku. Slová «*sui iuris*» tu majú veľký význam, zabezpečujú, že tu nieto protirečení.

Dogmatická konštitúcia II. Vatikánskeho koncilu *Lumen gentium* hovorí:

«... v cirkevnom spoločenstve sa legitímne nachádzajú partikolárne Cirkvi, ktoré vlastnia svoje vlastné tradície, bez toho, aby narušovali celistvosť primátu Petrovej katedry, ktorá predsedá všeobecnému spoločenstvu v láske, dáva pozor na legitímnu rôznorodosť a zároveň bdie, aby to, čo je partikolárne, nielen že neškodilo jednote, ale aby jej skôr slúžilo».¹⁰

Takto už *Lumen gentium* uznáva existenciu partikolárnych Cirkví s vlastnými tradíciami v lone Cirkvi katolíckej.

II. Vatikánsky koncil však ide ďalej a svoje vyjadrenia z *Lumen gentium* vysvetľuje, v dekréte *Orientalium Ecclesiarum*:

«Tieto partikolárne Cirkvi, ako Východu, tak aj Západu, i keď sú časťami medzi nimi rozdielnymi pre dôvod tzv. obradov, teda pre liturgiu, cirkevnú disciplínu a duchovné dedičstvo, predsa sú v rovnakej starostlivosti pastorálneho vedenia Rímskeho Pápeža, ktorý je z Božej vôle následníkom sv. Petra v primáte nad všeobecnou Cirkvou. Tieto Cirkvi preto majú rovnakú vznešenosť, tak aby ani jedna z nich nebola nad druhou pre dôvod obradu a majú rovnaké práva a tiež rovnaké povinnosti i čo sa týka šírenia evanjelia na celom svete, pod vedením Rímskeho Pápeža».¹¹

Dekrét *Orientalium Ecclesiarum* takto uznáva existenciu partikolárnych Cirkví nielen na Východe, ale i na Západe. Ešte výraznejšie sa však vyjadruje ďalej:

«Tento svätý koncil... slávnostne vyhlasuje, že východné Cirkvi podobne ako aj tie západné majú právo a povinnosť riadiť sa vlastnými partikolárnymi disciplínami (právom), pretože sú potvrdzované starodávnosťou, a sú viac vhodné pre mentalitu ich veriacich a viac prispôbené pre dobro ich duší».¹²

Ako vidíme, II. Vatikánsky koncil jasne učí o existencii partikolárnych Cirkví v lone jedinej katolíckej Cirkvi a zároveň vyzýva, aby sa riadili «vlastným právom», ktoré je viac zhodné s mentalitou ich veriacich. Tieto závery II.

Vatikánskeho koncilu sa teoreticky dostali do praxe až v r. 1990 vyhlásením CCEO. Úplne do praxe sa však dostanú až vtedy, keď jednotlivé Cirkvi *sui iuris* vyhlásia svoje partikolárne právo a budú podľa neho aj žiť.

V katolíckej Cirkvi rozoznávame šesť tradícií, z toho jednu latinskú a päť východných: alexandrijskú, antiochijskú, arménsku, chaldejskú a konštantinopolskú.¹³ V rámci každej tradície rozoznávame jednotlivé Cirkvi *sui iuris*.¹⁴

Kánon 27 CCEO hovorí, že pod Cirkvou *sui iuris* (vlastného práva) sa rozumie: «skupina veriacich kresťanov zjednotených hierarchiou, podľa normy práva, ktorých ako takých najvyššia autorita Cirkvi výrazne alebo potichy vyznáva ako *sui iuris*».¹⁵

Najvyššia autorita Cirkvi, teda pápež rímsky v súčasnosti uznáva za Cirkvi vlastného práva tieto:

1.) Tradícia alexandrijská: Cirkev *sui iuris* koptská a Cirkev *sui iuris* etiópska;

2.) Tradícia antiochijská: Cirkev *sui iuris* sýrska, Cirkev *sui iuris* maronitická a Cirkev *sui iuris* sýrsko-malankarská;

3.) Tradícia arménska: Cirkev *sui iuris* arménska;

4.) Tradícia chaldejská: Cirkev *sui iuris* chaldejská a Cirkev *sui iuris* sýrsko-malabarská;

5.) Tradícia konštantinopolská: Cirkev *sui iuris* bieloruská, Cirkev *sui iuris* bulharská, Cirkev *sui iuris* grécka, Cirkev *sui iuris* maďarská, Cirkev *sui iuris* italo-albánska, Cirkev *sui iuris* melchitská, Cirkev *sui iuris* rumunská, Cirkev *sui iuris* **rusínska**, Cirkev *sui iuris* **slovenská**, Cirkev *sui iuris* ukrajinská, Cirkev *sui iuris* juhoslávská, Cirkev *sui iuris* albánska a Cirkev *sui iuris* ruská;¹⁶

6.) Tradícia latinská: Cirkev *sui iuris* latinská.

Hore uvedené Tradície sme uviedli v abecednom poradí.

Keď sa opýtame v duchu uvedených citácií II. Vatikánskeho koncilu, ktorá z hore uvedených Cirkví *sui iuris* v katolíckej Cirkvi je prvá a ktorá je posledná, odpoveď je: ani jedna - všetky majú rovnakú vznešenosť, rovnaké práva a povinnosti pod vedením pápeža rímskeho, ktorý i keď je biskupom rímskym, stojí nad obradami a tradíciami a týmto je garantom jednoty v katolíckej Cirkvi, lebo ju takto viditeľne zjednocuje.¹⁷

Teda na otázku, či Cirkev *sui iuris* latinská stojí nad Cirkvou *sui iuris* slovenskou alebo gréckou? — sa odpovedá: nestojí. Ak by tomu bolo inakšie, dostali by sme sa do rozporu s II. Vatikánskym koncilom (LG 13, OE 3 a 5).¹⁸

Takto v duchu kompletného *Corpus Iuris Canonici* v katolíckej Cirkvi rozoznávame šesť tradícií a v nich 22 Cirkví *sui iuris*.¹⁹ Následne potom v katolíckej Cirkvi rozoznávame dvadsaťdva obradov,²⁰ ktorých mená sú zhodné s menami Cirkví *sui iuris*. Obrad je totiž charakteristikou každej Cirkvi *sui iuris*:

«Obrad je liturgickým, teologickým, duchovným a disciplinárnym dedičstvom, odlišným čo do kultúry a historických podmienok národov, ktorý sa prejavuje spôsobom života vlastným každej Cirkvi *sui iuris*».²¹

Takýmto spôsobom Najvyšší Legislatör «nechal otvorené dvere» pre plný rozvoj všetkým Cirkvám *sui iuris*.²² Nateraz však ostáva problém vykryštalizovať presné hranice medzi Cirkvami *sui iuris* najmä na Východe, napr. na Ukrajine medzi Cirkvou *sui iuris* ukrajinskou,²³ ktorá sa nachádza najmä v Haličine a Cirkvou *sui iuris* rusínskou²⁴ so svojim sídlom na Zakarpatskej Ukrajine (Podkarpatskej Rusi); rovnaký problém je i na Slovensku, kde sa musí vyriešiť problém hraníc medzi Cirkvou *sui iuris* slovenskou (ktorá sa objavila len v roku 1963 a má svoju vlastnú hierarchiu v Prešove a Košickom exarcháte)²⁵ a Cirkvou *sui iuris* rusínskou, ktorá na Slovensku i napriek svojej viac ako 1100 ročnej existencii dnes (tj. od r. 1963) nemá svoju hierarchiu a je nepriamo zverená do správy prešovského sídelného episkopa a košického exarchu.²⁶

Podľa novej terminológie CCEO, už nemožno hovoriť o tzv. «byzantskom obrade». Ak sa chceme vyjadrovať presne, má sa hovoriť o «byzantskej» alebo «konštantinopolskej tradícii» (can. 28 §2, CCEO). V najnovšej terminológii, ktorú používa Apoštolský Prestol poznáme 22 obradov, zhodných s Cirkvami *sui iuris*. Samozrejme, že obrady, ktoré existujú v rámci konštantinopolskej (byzantskej) tradícii sa môžu vyvíjať jedine v hraniciach tejto tradície, z ktorej sa pôvodne vyvinuli, či sa vyvíjajú dodnes.

Preto na otázku: Akého si obradu, by sa už (striktne právne) nemalo odpovedať «gréckokatolíckeho» alebo «rímskokatolíckeho», ale «konštantinopolskej tradície, rusínskeho obradu», či «konštantinopolskej tradície, slovenského obradu», «konštantinopolskej tradície, maďarského obradu», «latinskej tradície, latinského obradu»... Na otázku, «do akej Cirkvi patríš», by sa malo odpovedať: «som katolík konštantinopolskej tradície, Cirkvi *sui iuris* rusínskej», či «som katolík konštantinopolskej tradície, Cirkvi *sui iuris* slovenskej (maďarskej) a pod.», «som katolík latinskej tradície latinskej Cirkvi *sui iuris*»...²⁷

Slová ako «rusínska», «slovenská», «maďarská», «melchitská» a pod. sa tu nemajú používať len v zmysle národnostnom, ale v zmysle can. 28 §1 CCEO, podľa ktorého sa jednotlivé Cirkvi *sui iuris* odlišujú svojim obradom (teda vlastnou liturgiou, teológiou, duchovnosťou a cirkevným právom-disciplínou). Takto nie je žiadnym prekvapujúcim zjavom, ak napr. v USA na bohoslužbách v rusín-

skej cirkvi vidíme černochovy, ktorí určite národnostne Rusínmi nie sú a ani neboli... Avšak veriacimi tejto Cirkvi *sui iuris* sú, lebo sú do nej zapísaní (cc. 29-38 CCEO).

¹ Ján Pavol II., *Sacri Canones*.

² Ako učebná príručka pre bohoslovcov študujúcich cirkevné právo na teologickej fakulte v Prešove, vyšla kniha: J. Bujňák, *Cirkev svojho práva*, Košice, 1996. I napriek tomu, že sa termín «Cirkev *sui iuris*» (Cirkev svojho práva) nachádza priamo v názve tejto učebnice, autor nijako nevysvetľuje tento nový právnický pojem, užíva ho iba vo všeobecnosti a neaplikuje ho na konkrétne pomery na Slovensku. Podobne ako i náš článok: «Základné podmienky pre platnosť celebrowania manželstva podľa CCEO» (*Krásnobrodský zborník*, I (1996) 137-146) vyhýba sa konkrétnej aplikácii termínu «Cirkev *sui iuris*» a radšej dáva prednosť starej, z dnešného kánonického pohľadu už nepresnej terminológii z pred r. 1990: «gréckokatolícka Cirkev», «byzantský obrad», «gréckokatolíci» a pod. Dnes «vzrzel čas» na vysvetlenie a konkrétnu aplikáciu tohto mimoriadne dôležitého a nového pojmu CCEO. Tento náš článok je preto absolútne prvým vychádzajúcim na Slovensku. Pred «gréckokatolíckmi» a ich hierarchiou na Slovensku sú totiž dve cesty, alebo sa čím skôr ustanovia presné hranice medzi dvoma existujúcimi východnými Cirkvami *sui iuris* byzantskej tradície (rusínskej a slovenskej) existujúcimi na Slovensku, alebo jedna z nich (rusínska) i napriek svojej viac ako jedno tisícročné dávnej existencii v dohľadnom čase zanikne, tým že sa “transformuje” (mnohokrát i s tichým násilím: viď príklady len z posledných mesiacov a dní ako: Veľký Lipník, Kamienka, Piskorovce, Havaj, Radvaň nad Laborcom, Olka, Ruská Poruba, najnovšie Mala Poľana a Mikova...) na slovenskú, existujúcu len od roku 1963 (viď *Annuario Pontificio* na r. 1963 a tiež predchádzajúce či i následné ročníky). Druhá varianta však určite nie je v zhode s úmyslom Sv. Otca v Ríme. Cieľom tohto článku je vyvolať diskusiu a vážne sa zamyslieť nad záverami II. Vatikánskeho koncilu a východného cirkevného práva (CCEO) a čím skôr ich u nás na Slovensku uviesť do života.

³ *Canones huius Codicis omnes et solas Ecclesias orientales catholicas respiciunt, nisi, relationes cum Ecclesia latina quod attinet, aliud expresse statuatur.*

⁴ M. Brogi, «Aperture ecumeniche del Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium», *Antonianum*, 1991, str. 455-456.

⁵ Porov. napr. can. 780 §2 1°, can. 781 *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* (CCEO)...

⁶ *Codex Iuris Canonici* (CIC) bol vyhlásený tým istým Najvyšším Legislatórom ako aj CCEO, pápežom Jánom Pavlom II. 25. januára 1983 a platný je od prvého dňa adventu roku 1983. Prvý kánon CIC hovorí: «Kánony tohto Kódexu sa vzťahujú iba na latinskú Cirkev».

⁷ Jedná sa o kánony: 37, 41, 207, 322 §1, 432, 696 §1 a §2, 830 §1, 916 §5, 1465 CCEO. Tieto kánony i napriek tomu, že sa nenachádzajú v CIC, sú záväzné i pre latinskú Cirkev. Sú v podstate doplnením legislatívy pre latinskú Cirkev z roku 1983, ktorá sa medzičasom (medzi rokmi 1983-1990) progresívne vyvinula. Celá katolícka Cirkev sa riadi jediným právom, tzv. *Corpus Iuris Canonici*. Cirkev je jedna, preto i cirkevné právo je len jedno. Tento jediný *Corpus* sa skladá z troch neoddeliteľných článkov: CIC, CCEO a *Pastor Bonus* (ktorým sa riadi Svätá Stolica). Pápež Ján Pavol II. pri promulgácii CCEO povedal: «Codex canonum ecclesiarum orientalium, qui nunc in lucem proditur, veluti novum complementum magisterii a concilio Vaticano II propositi habendus

est, quo universae ecclesiae ordinatio canonica tandem expletur, praeuentibus Codice iuris canonici latinae ecclesiae, anno MCMLXXXIII promulgato, atque 'Constitutione apostolica de romana curia' anni MCMLXXXVIII, quae utrique Codici adiungitur utpote 'communio, universam ecclesiam veluti conglutinantis' (Const. ap. pastor bonus, n. 2) princeps romani pontificis instrumentum» (*Sacri canones*). Každý znalec cirkevného práva preto musí byť expertom vo všetkých troch oblastiach jediného *Corpus Iuris Canonici*: «Il CCEO a pari titolo CIC e della costituzione apostolica *Pastor Bonus* appartiene all'unico 'Corpus Iuris Canonici' della Chiesa universale e, pertanto, deve essere, con un appropriato studio comparativo, assai bene conosciuto nelle Facoltà di Diritto Canonico latino (e viceversa, rispetto al CIC, nelle Facoltà di Diritto Canonico orientale) affinché coloro che conseguono gradi accademici ('Licentiatius' o 'Doctor in iure canonico') abbiano una scienza canonica corrispondente ai loro titoli di studio. Ciò fu auspicato dal Santo Padre dinanzi al sinodo dei vescovi il 24 ottobre 1990 (...): 'Hoc 'Corpore' penso, obvia oritur adhortatio ut in Facultatibus Iuris Canonici idoneum provehatur studium comparativum amborum Codicum, etsi illae, pro suis constitutionibus, uti praecipuam materiam studium habent alterutrius eorum. Nam scientia canonica plene respondens titulis studiorum, quos hae Facultates conferunt, illud non potest omittere studium. Etiam quod pertinet ad formationem sacerdotalem in universum, laudanda sunt incepta, exempli gratia, scholae informativae vel dies peculiaribus in studiis consumendi, quae favent maiori cognitioni rerum omnium, ex quibus constat legitima 'in unum conspirans varietas' patrimonii ritualis Ecclesiae Catholicae'» (I. Žužek, «Incidenza del CCEO nella storia moderna della Chiesa universale», *Ius In Vita Et In Missione Ecclesiae* (Acta symposii), Lib. Ed. Vaticana, 1994, str. 714) — «CCEO podobne ako aj CIC a apoštolská konštitúcia *Pastor Bonus* patria do jediného 'Právneho Kánonického Tela' univerzálnej Cirkvi, a preto musia byť príslušným porovnávaním študované a dostatočne dobre poznané na latinských Fakultách Kánonického Práva (a naopak, vo vzťahu k CIC, na východných Fakultách Kánonického Práva) a to tak, aby tí, ktorí dosiahnu akademický titul ('Licenciát' alebo 'Doktor v kánonickom práve') mali vedomosti z kánonického práva v zhode s ich (obdržanými) titulmi po štúdiách. Tento fakt bol podčiarkovaný Svätým Otcom pred synodom episkopov 24. októbra 1990...»; Každý kňaz-paroch by mal mať v príručnej knižnici všetky tri články jediného «Tela» cirkevného práva. V praxi však nastáva reálny problém, naozaj má každý kňaz pod rukou na svojej fare celé cirkevné právo v hore spomínanom zmysle? Pre rímskokatolíkov platí okrem CIC i deväť kánonov z CCEO, v ktorých sa latinská Cirkev výrazne spomína. Pre tento dôvod by v najbližších edíciách CIC malo byť aspoň tých deväť kánonov CCEO uvedených na konci edície, podobne ako *Responsa ad proposita dubia* v slovenskom vydaní CIC, Bratislava, 1996. V najbližšej novej slovenskej edícii CIC by tam malo byť doplnené i *Rescriptum* z 26. 11. 1992 ohľadom can. 112 §1, 1, CIC, ktoré v edícii z roku 1996 z nevysvetliteľných príčin chýba. Toto pre gréckokatolíkov mimoriadne dôležité *Rescriptum* je uvarené v tomto čísle *Krásnobrodského zborníka*, v článku «Myropomazanie» v poznámke č. 60.

⁸ «His formis suo titulo circumscriptis Codicem aperienti confestim patent et proprius uniuscuiusque ecclesiae orientalis vultus lege canonica sancitus et sui iuris status ac plena communicio cum romano pontifice sancti Petri successore, qui, utpote universo caritatis coetui praesidens, legitimas varietas... (LG 13). Praeterea hac in provincia bene animadvertatur hunc quidem Codicem iuri particulari singularum ecclesiarum sui iuris ea omnia committere, quae ad comune omnium ecclesiarum orientalium bonum non necessaria considerantur. Quibus de rebus mens nostra est, ut qui legislativa potestate in singulis ecclesiis sui iuris gaudent, peculiaribus normis, proprii ritus traditionibus prae oculis habitis necnon concilii Vaticani II praeceptis, quam celerrime consulant» (Ján Pavol II., *Sacri canones*); «Názov 'Cirkev sui iuris' označuje Cirkev juridicky autonómnou, teda takú, ktorá má svoje vlastné právo alebo štatút» (D. Salachas, «Teologia e nomotecnica del CCEO», *Periodica De Re Canonica*, LXXXII, 1993, str. 512); «Cirkev sui iuris

je inštitúciou, ktorá je ustanovená na báze cirkevného práva, čo so sebou prináša relatívnu autonómiu na rôznych stupňoch, obmedzenú spoločným právom, teda zákonmi a obyčajmi univerzálnej Cirkvi a tak isto zákonmi a legitímnymi obyčajmi spoločnými pre všetky východné Cirkvi (por. can. 1493 §1 CCEO)» (tamtiež, str. 513).

⁹ Slovo «nateraz» sme použili úmyselne, pretože od Najvyššej Autority Cirkvi záleží, či časom nevyzná ešte viacej takýchto Cirkví *sui iuris* (can. 27 CCEO). Pod «Najvyššou Autoritou» sa rozumie Rímsky pápež a ekumenický koncil (can. 42-54 CCEO).

¹⁰ «... in ecclesiastica communione legitime adsentientes ecclesiae particulares, propriis traditionibus fruentes, integro manente primatu Petri cathedrae, quae universo caritatis coeui praesidet, legitimas varietates tuetur et simul invigilat ut particularia, nedum unitati noceant, ei potius inserviant» (LG 13, vyhlásené 21. 11. 1964).

¹¹ «Huiusmodi particulares ecclesiae, tum orientis tum occidentis, licet ritibus, ut aiunt, nempe liturgia, ecclesiastica disciplina et patrimonio spirituali partim inter se differant, aequali tamen modo conceduntur pastoralis gubernio Romani pontificis, qui beato Petro in primatu super universam ecclesiam divinitus succedit. Eaedem proinde pari polent dignitate, ita ut nulla earum ceteris praestet ratione ritus, atque iisdem fruuntur iuribus et tenentur obligationibus, etiam quod attinet ad evangelium praedicandum in universum mundum, sub modamine Romani pontificis» (OE 3, vyhlásené 21. 11. 1964); Rovnocnosť všetkých partikolárnych Cirkví v jedinej Christovej Cirkvi symbolizuje a predstavuje sedemramenný svietnik (Zj 1,20). Číslo sedem je číslom úplnosti.

¹² «... sollemniter declarat, ecclesias orientis sicut et occidentis iure pollere et officio teneri se secundum proprias disciplinas peculiares regendi, utpote quae veneranda antiquitate commenduntur, moribus suorum fidelium magis sint congruae atque ad bonum animarum consulendum aptiores videantur» (OE 5).

¹³ Hovorí o tom jasne CCEO: «Obrady, o ktorých sa hovorí v *Kódexe*, ak nie je tomu ináč, sú tie, ktoré majú svoj pôvod v alexandrijskej, antiochijskej, arménskej, chaldejskej a konštantínopolskej tradícii» (Ritus, de quibus in Codice agitur, sunt, nisi aliud constet, illi, qui oriuntur ex traditionibus Alexandrina, Antiochena, Armena, Chaldaea et Constantinopolitana) (can. 28 §2 CCEO). Poradie tradícií je uvedené podľa poradia v latinskej abecede.

¹⁴ Výnimku tvorí arménska tradícia, kde existuje iba jedna Cirkev *sui iuris*: arménska.

¹⁵ «Coetus christifidelium hierarchia ad normam iuris iunctus, quem ut sui iuris expresse vel tacite agnoscit suprema Ecclesiae auctoritas, vocatur in hoc Codice Ecclesia sui iuris» (can. 27 CCEO).

¹⁶ Uvedené delenie východných Cirkví *sui iuris* sme prebrali z článku G. Nedungatt, «Presentazione del CCEO», *Enchiridion Vaticanum*, 12, Bologna, 1993, str. 893; O existencii týchto Cirkví *sui iuris* hovorí M. Brogi okrem iného toto: «Questi ventuno gruppi etnici costituiscono certamente delle 'chiese', chiese 'particolari', nel senso di *Christus Dominus* n. 11 oppure chiese 'locali' nel senso di *Lumen gentium* (...) ... sono 'chiese sui iuris', nel significato dato a questa espressione dal can. 27 del CCEO, senza che occorran particolari interventi della Sede Apostolica» (M. Brogi, «Prospettive pratiche nell'applicare alle singole Chiese 'sui iuris' il CCEO», *Ius In Vita...*, str. 745-746).

¹⁷ K bližšiemu štúdiu problematiky odporúčame článok: G. Nedungatt, «Equal rights of the Churches in the catholic communion», *The Jurist*, 49 (1989) 1-21.

¹⁸ «Princíp *'praestantia ritus latini'*, ktorý platil po vyhlásení pápežom Benediktom XIV. v apoštolskej konštitúcii *Etsi pastoralis* (26. mája 1742) a v encyklike *Allatae sunt* (26. júna 1755) takto dnes už neplatí» (D. Salachas, «Teologia e...», str. 325).

¹⁹ «Anche se il CCEO e il CIC non usino esplicitamente l'espressione *Ecclesia sui iuris* per designare la Chiesa latina, la quale per numero si avvicina a 800 milioni e comprende tutti i popoli della terra appartenenti a tutte le diverse aree culturali, ed è struttura-

ta e governata dal Papa in modo del tutto diverso dalle Chiese orientali patriarcali, tuttavia la intendono implicitamente come tale; di fatto, ai sensi del Vaticano II, le Chiese orientali e la Chiesa latina godono di pari dignità, degli stessi diritti e sono tenute agli stessi obblighi, così che nessuna di loro prevale sulle altre (cf. OE 3). Il CCEO, riferendosi spesso ai fedeli cristiani o ai ministri 'di qualunque Chiesa *sui iuris*', aggiunge subito: 'anche della Chiesa latina' (cc. 41; 696 §1; 830 §1); con questa dizione la Chiesa latina è considerata nel CCEO dal punto di vista ecclesiologicalo e canonico come una delle Chiese *sui iuris*. La Chiesa latina non è sinonimo di Chiesa universale; è la Chiesa d'occidente, come la designa il Vaticano II.» (D. Salachas, «Teologia e...», str. 324-326) — «Hoci CCEO a CIC nepoužívajú explicitne výraz Cirkvev *sui iuris* na označenie latin-skej Cirkvi, ktorá sa počtom približuje k číslu 800 miliónov (veriacich) a zahrňuje v sebe všetky národy sveta patriace do rôznych kultúrnych oblastí a je štrukturovaná a riadená Pápežom spôsobom celkom odlišným ako sú patriarchálne východné Cirkvi, jednako ju pokladajú za takú implicitne; skutočne v zmysle II. Vatikánskeho koncilu, východné Cirkvi a latinská Cirkvev majú rovnakú hodnotu, rovnaké práva a rovnaké povinnosti, tak, že žiadna neprevyšuje druhé (cf. OE 3). CCEO sa často obracia na kresťanských veriacich alebo ministrov 'hoci ktorej Cirkvi *sui iuris*', a hneď dodáva: 'aj Cirkvi latin-skej' (cc. 41; 696 §1; 830 §1); týmto výrazom latinská Cirkvev je pokladaná v CCEO z pohľadu eklesiologicalkého a kánonického ako jedna z Cirkvi *sui iuris*. Latinská Cirkvev nie je synonymom univerzálnej Cirkvi, je západnou Cirkvou, ako ju označuje II. Vatikánsky koncil»; «Quando si tratta della *varietas Ecclesiarum* della *una, sancta catholica et apostolica Ecclesia*, occorre non dimenticarsi che anche la Chiesa latina rientra in questa *varietas*. Spesso si sente dire che le Chiese *sui iuris* sono ventuno, mentre in realtà esse sono ventidue: ventuno sono d' "oriente" ed hanno come loro ordinamento giuridico e disciplinare il *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, una invece è d' "occidente", la Chiesa latina appunto, la cui disciplina canonica è regolata dal *Codex Iuris Canonici* e va detto che essa non ha niente in contrario ad essere chiamata "Chiesa *sui iuris*" e ad essere considerata come tale. Nel CIC cann. 111 §2 e 112 questo concetto è sotteso soprattutto nelle espressioni *vel in alia Ecclesia rituali sui iuris, alii Ecclesiae rituali sui iuris adscribuntur* e *ad aliam Ecclesiam rituaalem legitime transierit*. Più esplicito al riguardo era il progetto della *Lex Ecclesiae Fundamentalis* che enumerando le *Ecclesiae rituales sui iuris* specificava *videlicet Ecclesia Latina et variae Ecclesiae Orientales...*: cfr. *Communicationes* 12 (1980) 31, can. 2 §2» (I. Žužek, «Un Codice per una "varietas ecclesiarum"», *Studi sul «Codex Canonum Ecclesiarum Orientali» a cura di Sandro Gharro*, Casa Ed. Dott. Antonio Milani, 1994, str. 4) — «Keď sa jedná o *rôznorodosť Cirkvi* v *jednej svätej katolíckej a apoštolskej Cirkvi*, netreba zabudnúť, že aj latinská Cirkvev vstupuje do tejto *rôznorodosti*. Často počujeme hovoriť, že Cirkvi *sui iuris* je dvadsaťjedna, zatiaľ čo v skutočnosti ich je dvadsaťdva: dvadsaťjedna je tých 'východných', ktoré majú svoje právne a disciplinárne riadenie v *Kódexe Kánonov Východných Cirkvi*, jedna je na druhej strane 'západná', menovite latinská Cirkvev, ktorej kánonická disciplína je regulovaná *Kódexom Kánonického Práva* a tým chce byť povedané, že nemá nič proti tomu, aby sa volala 'Cirkvev *sui iuris*' a aby bola i pokladaná za takú...».

²⁰ Starý pojem «obrad» je po vyhlásení CCEO nahradený novým termínom: «tradícia». «Obrad» po vyhlásení CCEO znamená «niečo» v rámci «tradície», «niečo», čo sa nevymyká poza «tradíciu», ale sa rozvíja v jej presne stanovených hraniciach. To znamená, že napr. ruský obrad Cirkvi *sui iuris* rusínskej sa rozvíja v rámci hraníc konštantinopolskej (byzantskej) tradície.

²¹ «Ritus est patrimonium liturgicum, theologicum, spirituale et disciplinare cultura ac rerum adiunctis historiae populorum distinctum, quod modo fidei vivendae uniuscuique Ecclesiae sui iuris proprio exprimitur» (can 28 §1, CCEO). «Ogni Chiesa *sui iuris* testimonia, professa, vive e celebra l'unica fede di Cristo nel suo rito» (D. Salachas, «Teologia e...», str. 514).

²² Pápež Ján Pavol II. takto zakončil svoj prejav k synodálnym otcom pri prezentácii CCEO: «Sit novus “Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium” providum et efficax instrumentum ordinis in vita Ecclesiarum Orientalium, ut floreat pro animarum bonum et Christi regni incrementum ad maiorem Deo gloriam» (*Nuntia*, 31 (1990) 16).

²³ Táto Cirkev *sui iuris* má svoje eparchie v Haličine (Ukrajina) (najvyšší arciepis-kopát), metropoliu s dvoma eparchiami v Poľsku, metropoliu s tromi eparchiami v USA, metropoliu so štyrmi eparchiami v Kanade, apoštolský exarchát vo Veľkej Británii, eparchiu v Austrálii, apoštolský exarchát v Nemecku, apoštolský exarchát vo Francúzsku, eparchiu v Brazílii a eparchiu v Argentíne.

²⁴ Táto Cirkev *sui iuris* má svoju materskú eparchiu na Zakarpatskej Ukrajine v Užho- rode (Mukačevskú) a metropoliu s tromi eparchiami v USA, diasporu v Poľsku, na Slo- vensku (!), v Čechách, Maďarsku, Rumunsku, eparchiu v Juhoslávii a diasporu v Kana- de. Český gréckokatolícky exarchát podľa našich informácií ešte nemá vykryštalizované, či patrí do rusínskej Cirkvi *sui iuris*, alebo ukrajinskej.

²⁵ Okrem toho v Kanade jednu eparchiu (dnes bez sídelného episkopa-ordinára).

²⁶ Can. 193 CCEO; Je zaujímavé, že oficiálny dvojtyždeník slovenskej Cirkvi *sui iuris* sa nazýva: «Slovo - Časopis gréckokatolíckej cirkvi». Akej Cirkvi *sui iuris*? Pretože podľa CCEO už od roku 1. 10. 1991 môžu na Slovensku existovať len gréckokatolíci slo- venskej Cirkvi *sui iuris* alebo gréckokatolíci rusínskej Cirkvi *sui iuris*. Zdá sa, akoby takýmto spôsobom sa chcelo uniknúť ošemetnej situácii vyriešenia presných hraníc me- dzi dvoma východnými Cirkvami *sui iuris* existujúcimi na Slovensku. V tomto oficiál- nom časopise Prešovskej eparchie sa všemožne vyhýbajú slovám «Rusín», «rusínsky» — a i keď dopisovatelia tieto termíny používajú, redakcia ich svojvoľne zamieňa za ter- mín «gréckokatolíck», «gréckokatolícky», čo významovo znamená niečo celkom iné a za- hmlieva v očiach verejnosti existenciu rusínskej Cirkvi svojho práva na Slovensku. Do- dnes sa nájdu takí, ktorí i verejne spochybňujú existenciu gréckokatolíkov rusínskej Cirkvi *sui iuris* na Slovensku. Tieto nevedecké tvrdenia však vyvracajú dokumenty uve- rejené v mesačníku priateľov baziliánov na Slovensku v *Blahovistniku*: F. Krajňak, «Rusiny majú na to pravos», *Blahovistnik*, IV (1997) 105-106 a F. Krajňak, «Udeľujem Vám imprimatur-povolenie užívať v rusínskej verzii Evanjelíá, Apoštoly a Svatosti...», *Blahovistnik* V (1997) 134-135. Okrem toho odporúčame do pozornosti i prečítať si poznámku č. 85 v článku «Myropomazanie» v tomto čísle *Krásnobrodského zborníka*.

²⁷ O uvedenie tejto novej terminológie do praktického života sa už pokúsili ukrajinskí gréckokatolíci v diaspore (v emigrácii). Svoju gréckokatolícku Cirkev začali nazývať v duchu CCEO «ukrajinská katolícka Cirkev *sui iuris*». Svoj obrad ako: «ukrajinský» (pred priamym prenosom Služby Božej vo Vatikánskom rádiu každú nedeľu...). Po prevrat- ných zmenách na Východe a uvoľnení komunistického režimu, ukrajinskí gréckokatolíci v Haličine na Ukrajine sa ohradili, prečo by sa mali zrieknuť tradičného označenia «gréc- kokatolíck», za ktoré toľko desaťročí trpeli za režimu. Po týchto diskusiách začali svoju Cirkev *sui iuris* nazývať: «ukrajinská gréckokatolícka Cirkev *sui iuris*». Na Slovensku sme svedkami vyhýbania sa uvedeniu do života nového termínu CCEO Cirkev *sui iuris* zahmlievajúc jeho pravý význam akousi teritoriálnou príslušnosťou... Napr. v tlačí sme svedkami juridické nepresných termínov ako: «Prešovská Cirkev *sui iuris*», «Košícký exarchát *sui iuris*»... Katolícka Cirkev však jasne učí o presnej kánonickej terminológii uvedenej v tomto článku. Na Slovensku by však vynikol uvedením termínu «slovenská Cirkev *sui iuris*» problém, lebo okolo sto farností (ich presný oficiálny zoznam bol uve- rejený v *Народны новинкы*, Пряшев, 49-52(1997) стр. 5), by sa s týmto termínom nestotožnilo, pretože ešte sú súčasťou rusínskej Cirkvi *sui iuris*.